

АДМІНІСТРАТИВНА ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ЗА КОНТРАФАКЦІЮ І ПІРАТСТВО У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ

Володимир Дроб'язко,
завідувач сектора суміжних прав НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат філологічних наук

Адміністративна відповідальність

1. Накладення адміністративних стягнень за порушення авторських і суміжних прав

Основною підставою для самостійного існування адміністративної відповідальності за порушення авторських і суміжних прав є суспільна небезпечність посягання на встановлений законом порядок використання майнових прав та об'єктивна необхідність спеціального виділення адміністративно-правової охорони цих відносин. Суспільна небезпечність як правова категорія характеризує адміністративне правопорушення та є його обов'язковою властивістю.

Адміністративну відповідальність потрібно розглядати як обов'язок особи, що вчинила передбачене нормою адміністративного права правопорушення, зазнавати призначених їй у встановленому порядку державним юрисдикційними нормами заходів стягнення майнового чи іншого характеру.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення відбувається в судах.

Про вчинення адміністративного правопорушення уповноваженими особами повинен бути складений протокол, який надсилається для розгляду до суду за місцем вчинення правопорушення.

За результатами розгляду справи повинна бути винесена постанова, в якій може бути зазначено про: накладення адміністративного стягнення й конфіскацію контрафактних примір-

ників творів і фонограм; припинення провадження справи.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення є остаточною і оскарженню в порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення не підлягає.

Законодавством встановлені норми, що дозволяють ефективно залучати до відповідальності не тільки виробника контрафактних товарів, а й продавця. Введення адміністративної відповідальності підвищило відповідальність з боку посадових осіб магазинів та інших торгових точок, які вимагають від оптовиків доказів того, що пропонувані для продажу примірники товарів або фонограм не є контрафактними.

Законодавчі норми адміністративної відповідальності виправдовують себе у зв'язку з порушенням авторських і суміжних справ у незначних масштабах, передусім, у сфері торгівлі, де необхідне прийняття відповідних заходів щодо припинення правопорушення.

2. Адміністративна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав

Законодавство України, як і багатьох інших країн, встановлює адміністративну відповідальність за порушення авторських і суміжних прав. Адміністративні заходи боротьби з правопорушеннями у зазначеній сфері є ефективними засобами впливу на правопорушників. Основні переваги застосування деяких адміністративних санкцій поля-

гають у простоті та швидкості їх реалізацій. Це дозволяє, зокрема, оперативно реагувати на порівняно дрібні порушення авторських і суміжних прав, наприклад, припинити незаконну торгівлю контрафактним товаром.

Адміністративна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [1].

Так, незаконне використання права інтелектуальної власності, зокрема авторських і суміжних прав (на літературний або художній твір, його виконання, фонограму, передачу організацій мовлення, комп'ютерну програму, базу даних), привласнення авторства на один з перелічених об'єктів, тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції, обладнання та матеріалів, які призначені для її виготовлення (ст. 51² КУпАП).

Демонстрація фільмів без Державного посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів, тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 20 до 45 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією фільмокопій, а також грошей, отриманих за їх демонстрування. За ті самі дії, вчинені повторно протягом 1 року після вжиття заходів адміністративного стягнення, можливе накладення штрафу в розмірі від 45 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Така сама відповідальність встановлена за розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без державного посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів (ст. 164⁶ КУпАП).

Розповсюдження без Державного посвідчення фільмів шляхом виготовлення фільмокопій з метою їх демонстрування, продажу, передачі в прокат тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 60 до 90 неоподатковува-

них мінімумів доходів громадян з конфіскацією фільмокопій, засобів їхнього виготовлення, а також грошей, отриманих від їх демонстрування, продажу або передачі в прокат. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, можливе накладення штрафу в розмірі від 90 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 164⁶ КУпАП).

Розповсюдження і демонстрування фільмів з порушенням умов, передбачених Державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів, тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 20 до 35 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією фільмокопій, а також грошей, отриманих від їх демонстрування, продажу чи передачі в прокат. За ті самі дії, вчинені повторно протягом 1 року після застосування заходів адміністративного стягнення, можливе накладення штрафу у розмірі від 35 до 70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 164⁷ КУпАП).

Недотримання суб'єктами кінематографії та телебачення квоти демонстрування національних фільмів при використанні національного екранного часу тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від 60 до 90 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом 1 року після застосування заходів адміністративного стягнення, можливе накладення штрафу на посадових осіб в розмірі від 90 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 164⁸ КУпАП).

Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані чи марковані контрольними марками, що мають серію або містять інформацію, що не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, тягне за

собою накладення штрафу в розмірі від 10 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією цих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. За ту саму дію, вчинену особою, яку протягом 1 року було піддано адміністративному стягненню за одне з вищезазначених правопорушень, можливе накладення штрафу в розмірі від 50 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 164⁹ КУпАП).

Порушення законодавства, що регулює виробництво, імпорт, експорт, дисків лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання та сировини для їх виробництва, тягне за собою накладання штрафу в розмірі від 20 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 164¹³ КУпАП).

Відповідно до ст. 345 Митного кодексу України, ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням прав інтелектуальної власності, в тому числі об'єктів авторського права і суміжних прав, тягне за собою накладання штрафу на громадян у розмірі від 10 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності, а на посадових осіб підприємців — від 30 до 150 неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням цих прав [2].

Відповідно до ст. 52 [5] Закону України «Про авторське право і суміжні права», суд може накласти на порушника авторського або суміжних прав штраф у розмірі 10 % від суми, присудженої судом на користь позивача. Вилучена сума штрафу передається в установленому порядку до Державного бюджету України. Зазначена санкція, що має адміністративно-правову природу, є додатковим ка-

ральним засобом впливу на правопорушників, дії яких порушили майнові інтереси володільців авторських або суміжних прав. Її застосовують не окремо, а лише разом зі стягненням збитків в одній з допустимих законом форм, і вона прямо залежить від розміру присудженої на користь позивача суми відшкодування.

Кримінальна відповідальність

Цивільно-правові й адміністративні засоби захисту не завжди бувають достатньо стримувального ефекту. В тих випадках, коли порушення стає бізнесом, закриття підприємства за допомогою суду чи правоохоронних органів може лише означати, що це підприємство відкриється колись знову в іншому місці. Порушення, вчинені навмисно та з метою одержання прибутку, повинні каратися за допомогою кримінально-правових санкцій, і рівень застосованих санкцій не повинен залишати сумнівів, що такі порушення авторського права є серйозними правопорушеннями. Зазвичай, найкраще, щоб міри кримінального покарання також застосовувались разі порушень, вчинених внаслідок грубої недбалості з метою одержання прибутку, оскільки буває важко довести, що порушення вчинене навмисне. Наявні засоби кримінально-правового покарання повинні передбачати як штрафи, так і тюремне ув'язнення, а в разі особливої тяжкості злочину суди повинні мати можливість застосовувати до порушника обидва види покарань.

1. Кримінально-правові засоби захисту авторських і суміжних прав в Україні

Об'єктивна сторона злочину. З об'єктивної сторони злочин проявляється у діях, які можливі у таких формах: незаконне відтворення творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, виконань, фонограм та відеограм, програм мовлення; незаконне розповсюдження творів науки, літератури й мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, ви-

конань, фонограм та відеограм, програм мовлення; інше умисне порушення авторського та суміжних прав.

Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони цього злочину є також суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між вказаними діями й наслідками.

До інших порушень авторських і суміжних прав можуть належати: вчинення дій, що порушують права суб'єктів авторського та суміжних прав; піратство у сфері авторського права й суміжних прав; плагіат; введення на митну територію України без дозволу правоволодільців примірників творів (зокрема й комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення; будь-які дії свідомого обходу технічних засобів захисту авторського та суміжних прав; підробка, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права й суміжних прав чи особи, що здійснює таке управління.

Готування до злочину не може тягнути за собою кримінальну відповідальність, а тому не є злочином, наприклад, вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторських або суміжних прав.

Стаття 176 Кримінального кодексу України (надалі — КК України) охороняє лише майнові права потерпілого, а тому не є кримінальним злочином, наприклад, вчинення дій, що порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права [3].

Злочин вважається закінченим з моменту настання матеріальної шкоди у значному розмірі. Плагіат, деякі інші порушення авторських і суміжних прав, які не пов'язані із заподіянням матеріальної шкоди чи заподіяли матеріальну шкоду в меншому розмірі, ніж передбачається в ст. 176 КК України, кваліфікуються за ст. 51² КУпАП.

Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут неза-

конно виготовлених, одержаних або підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм і баз даних або голографічних захисних елементів кваліфікується за ст. 216 КК України.

Незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та розміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виготовлення кваліфікуються за ст. 2031 КК України.

Суб'єктивна сторона та кваліфіковані види злочину. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим або непрямым умислом. За наявності прямого умислу особа: усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння; передбачає його суспільно небезпечні наслідки; бажає їх настання. За наявності непрямого умислу особа: усвідомлює небезпечний характер свого діяння; передбачає його суспільно небезпечні наслідки: не бажає, але свідомо допускає їх настання чи байдужа до них.

Кваліфікаційними видами злочину є: вчинення його повторно або за попередньою змовою групою осіб; вчинення службовою особою з використанням службового становища чи організованою групою.

Повторним злочином вважається вчинення будь-яких з передбачених ч. 1 ст. 176 КК України дій у будь-якій послідовності особою, що раніше вчинила такі чи інші дії, як щодо різних об'єктів авторського права та суміжних прав, так і щодо одного й того ж об'єкта. Не становить повторності вчинення особою декількох тотожних дій, що об'єднані її єдиним злочинним наміром, тобто утворюють єдиний продовжуваний злочин.

Проста групова злочинність характеризується узгодженістю дій кількох осіб. Організована злочинність — це діяльність групи осіб, об'єднаних в організацію, що має структуру, спеці-

ально пристосовану для вчинення злочинів.

Злочин за попередньою змовою групою осіб визнається вчинення двома або більше особами як співвиконавцями дій, передбачених частиною 1 ст. 176 Кримінального кодексу України, які заздалегідь, тобто до початку їх вчинення, домовились про спільне їх вчинення. При цьому може мати місце і розподіл ролей щодо вчинення об'єднаних спільним умислом дій. Одна особа може здійснювати незаконне відтворення чи тиражування фонограм, інша — їх розповсюдження.

Можливе вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища щодо підлеглої особи. Для наявності цього складу злочину необхідно встановити, що службова особа була наділена щодо підлеглої їй особи — суб'єкта авторського права чи суміжних прав, владними повноваженнями, тобто ці особи перебували у відносинах підпорядкування, і, використовуючи своє службове становище всупереч інтересам служби, службова особа виконувала організаційно-розпорядчі обов'язки [4].

Кримінальні покарання. Покарання — міра державного примусу, що застосовується тільки судовими органами до осіб, які вчинили злочин. Виражається в позбавленні певних, належних цій особі благ.

У кримінальному праві встановлений кримінальним законом (ст. 51 КК України) обов'язковий перелік покарань за ступенем тяжкості, а саме: основні види покарань (громадські роботи, виправні роботи, арешт, обмеження волі на певний строк, довічне позбавлення волі); додаткові види покарань (конфіскація майна, позбавлення спеціального звання, рангу, чину).

Позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та штрафи можуть застосовуватися як основні, так і додаткові покарання. У статтях 176, 203 і 216 КК України, що стосуються порушення

авторських і суміжних прав, покарання кваліфікуються залежно від розміру завданої матеріальної шкоди: у значному розмірі, у великому розмірі, в особливо великому розмірі. Застосовуються як основні види покарань (штраф, виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі, позбавлення прав обіймати посаду чи займатися певною діяльністю), так і допоміжні (конфіскація та знищення товарів і обладнання для їх виготовлення).

2. Кримінальна відповідальність за порушення авторського та суміжних прав

Кримінально правовий захист авторських і суміжних прав передбачений статтями 153², 176, 203¹ і 216 КК України.

Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури та мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- й відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації або інше умисне порушення авторського і суміжних прав, якщо вони завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, караються штрафом від 200 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправними роботами строком до 2 років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення. За ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, за попередньою змовою групи осіб або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі — штрафом від 1000 до 2000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а також позбавленням волі строком від 2 до 5 років. Зазначені вище дії, вчинені службовою особою з використанням службового

становища щодо підлеглої особи, караються штрафом у розмірі від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, арештом строком до 6 місяців або обмеженням волі строком до 2 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком до 3 років. Розмір завданої матеріальної шкоди вважають великим, якщо він у 200 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян (ст. 176 КК України).

Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут незаконно виготовлених, одержаних або підроблених марок акцизного збору або контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних чи голографічних захисних елементів караються штрафом у розмірі від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи обмеженням волі строком до 4 років. За ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, можливе покарання штрафом у розмірі від 300 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи позбавленням волі строком від 3 до 5 років із конфіскацією товарів, промаркованих підробленими марками чи голографічними захисними елементами (ст. 216).

Незаконне виготовлення, підробка, використання чи збут незаконно виготовлених, одержаних або підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних або голографічних захисних елементів карають позбавленням волі строком до 3 років чи штрафом від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, можливе покарання позбавленням волі строком від 3 до 5 років із конфіскаці-

єю майна або штрафом у розмірі від 300 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією майна (ст. 153² КК України).

Незаконне виробництво, експорт, імпорту, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виготовлення, якщо ці дії вчинені у значних розмірах, карається штрафом від 1000 до 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправним роботами на строк до 2 років, або позбавленням волі на той самий строк із конфіскацією та знищенням дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання, сировини для їх виробництва. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб, або вчинені у великих розмірах, караються позбавленням волі від 2 до 5 років з конфіскацією та знищенням дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва. При цьому, під значним розміром потрібно розуміти вартість дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва, що в 20 і більше разів перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Під великим розміром слід розуміти вартість дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва, що у 100 і більше разів перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян (ст. 203¹ КК України).

Отже, в Україні існують досить суворі адміністративні та кримінальні покарання, під які підпадає і відповідальність за контрафакцію та піратство у сфері авторського права й суміжних прав. Необхідно домогтися ефективного їх правозастосування у боротьбі з контрафакцією та піратством. ♦

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1984. — № 51. — Ст. 1122 (зі змінами).
2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2012. — № № 44–45. — Ст. 55.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341 — III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2001. — № 25–26. — Ст. 131 (зі змінами).
4. Коваль А. М. Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав: теорія і практика / А. М. Коваль. — К. : Юстініан, 2005.
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 року № 3792-XVII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 13. — Ст. 64. (в ред. від 11.07.2011 року зі змінами і доповненнями).

Надійшла до редакції 28.11.2012 року

НОВИНИ

ВІТАЄМО ПЕРЕМОЖЦІВ КОНКУРСУ!

У рамках Всеукраїнського фестивалю науки, що проходив з 23–25.04.2013 року в НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ відбувся Конкурс на кращу наукову роботу в таких номінаціях: «Краща монографія, брошура», «Краща наукова стаття», «Кращий молодий автор».

Переможців визначено:

- у номінації «Краща монографія, брошура» — Петренко С. А. Охорона комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності: теорія і практика : монографія / С. А. Петренко. — К. : НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит- Поліграф, 2011. — 172 с.

- у номінації «Краща наукова стаття»:

Штефан О. Контрафакт у сфері авторського права та суміжних прав / О. О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. — № 6. — 2012. — С. 22–28.

Осипова Ю. Вищі навчальні заклади України як суб'єкти права інтелектуальної власності (на прикладі об'єктів авторського, патентного права та нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності) / Ю. В. Осипова // Теорія і практика інтелектуальної власності. — № 4. — 2012. — С. 17–24.

- у номінації «Кращий молодий автор» — Ю. В. Осипова, науковий співробітник Лабораторії правового забезпечення розвитку науки та технології, аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ.